

Pospíšil, Ivo

Úvahy teoretika

Opera Slavica. 2003, vol. 13, iss. 3, pp. 58-59

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117565>

Access Date: 02. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

seznamuje se i s některými ne zrovna světlými stránkami osobností Zahradkových „soputníků“ (např. v kapitole o Šolochovovi), jiný poznává právě onen historický kontext a osudy literárních děl i jejich tvůrců v proudu historického času, další dostává podněty k tomu, aby o dílech, jež přečetl, nově přemýšlel, konfrontoval své názory s autorovými, přel se s ním, jinak nasměroval svoji pozornost.

Přistupují k tomu ještě osobní životní zkušenosti, které mu dovolují vyslovovat soudy, jejichž sflu si čtenář uvědomí tehdy, je-li jeho osobní zkušenost podobná, anebo možná až po letech, kdy teprve ze svého individuálního hlediska nahlédne hlouběji do „smyslu dějinného vývoje“. Právě tento moudrý subjektivní pohled je tím, co na rukopisech výrazně zaujme.

Kniha tak je užitečná jednak jako učební pomůcka pro studenty rusistiky a slavistických oborů, kteří si chtějí rozšířit odborný obzor, jistě se s ní seznámí literárněvědní rusisté, které zajímá, jak renomovaný badatel publicisticky referuje o dvou stoletích vývoje ruské literatury a které že autory tu zrovna jako zástupce tohoto období vybírá (a jeho výběr zajisté značně subjektivní je), sáhnou po ní jistě i zástupci tzv. širší čtenářské obce – poučení čtenáře, kteří nezanevřeli na ruskou literaturu a snaží se s ní „držet krok“.

Josef Dohnal

Úvahy teoretika

Červeňák, A.: Literárno-teoretické reflexie o slovanskom romantizme a problémoch translatológie. Univerzita Mateja Bela, Filologická fakulta, katedra slovanských jazykov, Banská Bystrica 2003.

Nitranský a banksobystrický rusista A. Červeňák je znám svými teoretickými reflexemi o Dostojevském, moderně, snu a dalších okruzích, k nimž před řadou let připojil romantismus a problémy překladu, zejména v souvislosti s banksobystrickou koncepcí, kterou inicioval a spoluvytvářel.

První oddíl se jmenuje *Slovanský romantismus* a je věnován obecnějším rysům tohoto literárního a uměleckého směru, který je v banksobystrické koncepci i jinde chápán jako obecné vidění světa, které není striktně vymezeno obdobím konce 18. a první třetiny 19. století, v slovanských literaturách snad až do jeho poloviny. Do tohoto celku Červeňák zařadil své studie z banksobystrických konferenčních sborníků (*Romantizmus ako esteticko-antropologický genologický problém, Pokus o poetologické dominanty slovanského romantismu, K poetike romantizmu a romantična, K problematike genézy (nielen) genologických tvarov slovanského romantismu*). Vcelku průkazně doložil, že pojem „slovanský romantismus“ se opírá o konkrétní podobu tohoto fenoménu. V dnešní přelomové době, kterou autor citlivě vnímá, je problém romantismus ve jeho protikladnostech znovu aktuální, neboť, jak autor tvrdí, realismus nebyl s to pokrýt eticko-antropologické kategorie dobra a zla, Boha a satana apod. Právě z antropologické genologie, jak ji autor nazývá, vyplývá význam romantismuslovanského směřujícího k obsáhlým transcendentám.

Z druhého oddílu *Problémy translatológie* jasně vyplývá, že text je reflexí lidské situace, tedy funkcí antropologické dominanty. Takto pojímá text i jeho translační úlohu ve

studiích *Tajomstvo človeka v tajomstve textu, Preklad ako ontologická pyramída, K problematike transferu v literárnej recepcii* apod. Autor navazuje na recepční pojetí translologie, jak se utvářelo a utváří v současné slovenské literární vědě obecně a translologii zvláště. Na konkrétních příkladech slovenského překladu Bělého románu *Petrohrad, Evžena Oněgina* a ruského překladu *Ódy na radost* Milana Rúfusesvou antropologickou koncepcí také konkrétně dokládá. V překladu *Petrohradu* z pera Evy Maliti-Fraňové spatřuje úspěšný pokus o literární překódování, překlad *Evžena Oněgina* z dílny Jána Štrassera chápe spíše jako příliš personalistický: „Štrasserov preklad je z profesionálneho hľadiska prijateľný. Prekladateľ upozornil v ňom na rôzne recepčné hĺbky, záľudnosti, aktuálne schválnosti. Lenže je to preklad príliš osobnostný, personalistický, individuálny a individualistický. Je to preklad štrasserovský, do ktorého Štrasser projektoval svoje i dobové výstrednosti, krajnosti a mantinelizmy...“ (s. 104). I když tento výklad Štrasserova překladu není jediný možný, zapojuje se do diskuse, která na Slovensku proběhla a v jistém smyslu ještě probíhá.

Kromě teoretické kontemplativnosti a přesahování konkrétního materiálu do obecných poloh je Červeňák cenný zejména tím, že systematicky zapojuje cizí literatury do slovenských, domácích souvislostí: jde zejména o ruskou literaturu, jejíž stopy tu krok za krokem odhaluje, a to i v zcela současné produkci.

Ivo Pospíšil

K poznání specifčnosti lyrického výrazu

Publikace mladého slovenského badatele Zoltána Rédeye *Výrazové tendencie súčasnej slovenskej lyriky* (Ústav literárnej a umeleckej komunikácie, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra 2001) je sestavena ze studií, jež byly – až na výjimky – v druhé polovině devadesátých letu veřejně uváděny ve sbornících a odborných periodikách. Skutečnost, že navzdory šestiletému intervalu, během něhož texty vznikly, tvoří jejich souborné vydání vnitřně homogenní celek, svědčí o vyzrálém interpretačně-analytickém přístupu, neboť při chronologickém porovnání nelze zaznamenat změny základních metodologických východisek.

Pozornost je soustředěna na šest básníků, přičemž k čtveřici Ján Buzássy, Ján Ondruš, Ivan Štrpka, Jozef Urban, jež splňuje kritérium „současnosti“ anoncované v názvu, jsou jakožto porovnávací poetologické východisko zařazeny analýzy děl Valentína Beniaka a Ladislava Novomeského vznikajících, resp. vydaných již v 60. letech. Každému zkoumanému textu přisuzuje autor určitou charakteristiku, jež má význam nejen z hlediska konkrétního případu a zprostředkovaně poetické typologie dané básnické osobnosti, nýbrž nabývá i obecnější platnost definice jistého modelu výstavby básnické výpovědi. Například ve studii *Emotívna naladenosť a lyrický výraz – melancholickosť a nostalgia výrazu*, věnované básnické sbírce L. Novomeského *Stamodtiaľ* a iné, si autor klade otázku, nakolik je u básníka smutek abstraktně-symbolickou lyrickou kategorií, tedy výrazovou stylizací, a nakolik autentickým, životně procítěným fenoménem (sama formulace je poněkud zavádějící, neboť rozděluje proces myšlení a řeči) – a sjednocuje tyto prvky v složitě vnitřně strukturovaném pojmu melancholie.